

Magdalena Abadzhieva

(Bulgaria, Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences)

Third International Conference *Banat Bulgarians – Cultural Heritage, Language and Literature*

Abstract: This notice offers a summary of the talks given at the Third International Conference *Banat Bulgarians – Cultural Heritage, Language and Literature*. The conference, held in late January at the Bulgarian Academy of Sciences, brought together linguists, literary critics, historians and philosophers from Bulgaria, Serbia and Romania.

Keywords: Banat Bulgarians, international conference, Bulgarian Academy of Sciences

Магдалена Абаджиева

(България, БАН, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“)

В София се проведе Третата международна конференция „Банатските българи – културно наследство, език и литература“

На 26 януари 2024 г. в зала „Проф. Марин Дринов“ на Българската академия на науките се състоя Третата международна научна конференция „Банатските българи – културно наследство, език и литература“. Организатори бяха Институтът за български език „Професор Любомир Андрейчин“, Институтът за литература, Институтът за етнология и фолклористика с Етнографски музей – при БАН, и Дружеството на банатските българи в България „Фалмис“.

В конференцията с доклади участваха всички членове на екипа на проекта „Културната идентичност на банатските българи и българската католическа книжнина“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, съгласно договор КП-06-р70/1: гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева (ръководител), проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, д-р Явор Иванов и докторант Светлана Караджова.

Проф. д.ф.н. М а р и я н а Ц и б р а н с к а-К о с т о в а запозна аудиторията с някои културни понятия и реалии в банатските преводи на Новия Завет. Беше подчертана нуждата от културно обособяване на банатските преводи на Новия Завет, както и необходимостта банатските евангелски преводи да се проучват в съпоставителен план с други представители на новобългарската и съвременната библейска традиция.

Проф. д-р Л у ч и я А н т о н о в а-В а с и л е в а представи идеи за текстове по автентични съвременни теренни записи от банатския говор, които може да бъдат използвани при създаването на съвременна читанка за изучаване на банатския български – регионална писмена норма на българския език в областта Банат – Румъния. Правописът, който проф. Антонова-Василева използва, е съобразен с традициите на банатската норма, но предлага и някои изменения, свързани с практиката на изписване на ранните български текстове в Румъния посредством латинската азбука.

Доц. д-р К а л и н а М и ч е в а - П е й ч е в а запозна аудиторията с асоциативния свят на банатските българи въз основа на етнолингвистично изследване чрез асоциативни анкети, проведено през месец юни 2023 г. сред банатските българи.

Тема на доклада на гл. ас. д-р М а г д а л е н а А б а д ж и е в а беше поетичното творчество на банатските българи и по-специално преводите, които прави съвременният поет от Стар Бешенов Гюка Гергулов на произведения от български и румънски автори, в това число „Я кажи ми, облаче ле бяло“ на Ран Босилек и поемата „Хиперион“ от Михай Еминеску.

Д-р Я в о р И в а н о в представи изследване върху сложните думи с акцент върху народното словотворчество, представено във Влашко-банатско-българския речник на Яни Василчин.

Докторант С в е т л а н а К а р а д ж о в а запозна присъстващите на конференцията с личността на Карол Телбизов, автор на едно от фундаменталните изследвания върху културата на банатските българи, а именно „Народната носия на банатските българи“ от 1958 г. Беше представен и преводът на това изследване, подготвено от Гюка Гергулов от Стар Бешенов, като докторант Караджова обясни за трудностите, които срещат банатските българи при осмислянето на текстове, написани на кирилица, тъй като самите те от средата на XIX век са възприели латиницата като графика.

На Третата международна научна конференция „Банатските българи – културно наследство, език и литература“ присъстваха още учени литературоведи, историци, теолози и философи, както и гости от Сърбия и Румъния.

Проф. П е н к а П е й к о в с к а от Института за исторически изследвания при Българската академия на науките разгледа присъствието на темата за банатските българи в трудовете на унгарските историци, етнологии и езиковеди, работили през XIX в. до средата на XX в. В този доклад бяха проследени факторите, определили това присъствие, общуването на унгарските учени с българските им колеги, тенденциите в този вид изследователска работа и тяхната динамика във времето и в историческа перспектива. Проф. Пейковска представи резултатите от своята дългогодишна изследователска дейност в унгарските архиви и библиотеки.

Доц. д-р М а р и я П и л е в а от Института за литература при БАН разгледа четирите Евангелия и Деяния на апостолите на банатски от края на XIX – началото на XX в., публикувани от Scottish Bible Society, в контекста на протестантската мисионерска издателска дейност, като отбеляза някои особености на превода и даде предположения за неговите първоизточници

Доц. д-р И в а М а н о в а разгледа личността на свещеника и книжовник Кръстьо Пейкич и неговата работа като мисионер след българските преселнически общности в Сибиу, Алвинц и Дева. В доклада бяха засегнати дискусиите, прераснали в конфликт между Пейкич и българските францисканци (за който споменава Блазиус Клайнер). Доц. д-р И в а М а н о в а направи реконструкция на биографията на Пейкич въз основа на архивни документи, повечето от които представляват негови писма до кардиналите от Конгрегацията за разпространение на вярата. Тези писма се съхраняват в Историческия архив на Propaganda fide в Рим, като само част от тях са публикувани в различни издания.

К а т а л и н Г р и г о р е, докторант в Букурещкия университет, Румъния, представи доклад на тема „Катехизиса от Чопля (1867): учене на вярата, запазване на езика. Структура, богословски въпроси, специфични различия в католическата катехизаторска област“, в който беше представено съпоставително изследване между катехизиса, написан от Яко Яковски през 1844 г. за католическата общност около Пловдив, катехизиса на Имре Берез, издаден през 1851 г. за банатските българи, и отпечатания в Рим през 1867 г. катехизис за католическите общности около Букурещ.

Участие взеха също и проф. Д а л и б о р С о к о л о в и ч от Филолошкия факултет към Университета в Белград и Анджела Реджич от Балканолошкия институт САНУ – Белград. В своя съвместен доклад сръбските изследователи представиха областите на употреба на банатския български език в Сърбия на базата на проведено изследване в селските райони, по-конкретно в селата Иваново, Бело Блато, Скореновац и Конак, в рамките на проекта „Уязвими езици и езикови разновидности в Сърбия“ (VLingS). В рамките на този проект е използван въпросник за оценка на застрашеността на езиците. Основната цел на изследването е двустранна: първо, да се определят областите, в които предимно се използва банатският български език, и обратно – да се установят областите, в които употребата му е маргинализирана в полза на други езици, по-специално на сръбския.

Д-р С л о б о д а н В а с и ч от Белградския институт за хуманитарни и социални изследвания, Сърбия, представи резултатите от работата си по книгата „Пол, етническа принадлежност и религия: идентичността на банатските българи в Сърбия, Румъния и България“.

Конференцията завърши с доклада на независимия изследовател С в е т о с л а в М а р к о в, който представи особеностите на кухнята на банатските българи.

Дискусиите спомогнаха за очертаване на посоките за бъдещите изследвания, като особен интерес предизвикаха дебатите за правописния принцип на подготвяната за децата в Банат читанка. Молитвените текстове и първите преводи на Библията за банатските българи също се оформиха като важно направление за последващи проучвания. Участието на учени от разнородни научни направления спомогна за това да се разгледат от различни страни проблемите, засягащи общността на банатските българи в нейното историческо и съвременно развитие.

Всички присъстващи имаха щастието да се насладят по време на кафе паузите на банатски специалитети, приготвени специално от членове на Дружеството на банатските българи в България „Фалмис“.

Предвижда се сборникът с докладите от конференцията да излезе от печат до края на 2024 г., издаден от Академичното издателство „Проф. Марин Дринов“.

